తెల్లకాగితం మల్లెపూలు

అభేరి మాధుర్యం కళామంటపాన్ని కస్తూరి పరిమళంలాగ చుట్టేసింది. త్యాగరాజు ప్రతీ హృదయంలోనూ ఊపిరిపోసుకుని మూర్తీభవించాడు. శ్రీరాముడు సారూప్యంగా వందలాది మంది సజల నయనాలముందు మూర్తి కట్టాడు. ప్రతీ హృదయం "ఖగరాజు గగనానికి యిలకు దూరంబని చనినాడో!" అని దేవుణ్ని పృచ్ఛిస్తోంది. అదొక తన్మయత్వం. మైకం.

పార్వతి ఆ రోజు సరస్వతి అయిపోయింది. అది ఆమెకు కొత్తకాదు. సభాసదుల్లో శంకరం ఉంటే స్వామిని సంగీతంతో సన్నిధిలో నిలుపుతుంది. ఆ తన్మయత్వం వ్యక్తిది. ఆ సంగీతం అతని కోసం. తన కళ అతని ముందు పాదాక్రాంతం చేస్తుంది. మరొక పక్క శేషయ్యగారు అర్ధనిమీళితులయి ఆనందాశ్రువులు రాలుస్తూ కూతురి గానానికి పులకరించడం ఆమెకి సుపరిచితమయిన దృశ్యం.

తన గొప్పతనం తనకి తెలుసు. తనని మెచ్చుకొనే అభిమానుల ముందు గర్వంగా తల పంకిస్తుంది పార్వతి. కాని శంకరం ముందు తన గర్వం, అహంకారం ఏమైపోతుందో తెలీదు. ఒక భక్తురాలయి పోతుంది. శంకరం పాడుతాడు. ఏవిధంగాను ఆమె ప్రతిభకూ అతనికీ యోజనాల అంతరం. కాని అతని మెచ్చుకోలుకు అర్రులు జాస్తుంది పార్వతి.

"సింహేంద్ర మధ్యమం తానం చాలా బాగా పాడావు. కాని కళ్యాణి స్వరకల్పన మరీ ఎక్కువైంది" అంటే సవినయంగా అతని సమీక్షను అంగీకరిస్తుంది.

"నిన్ను చూశాకే వాగధీశ్వరి ఎత్తుకున్నాను – నీకిష్టమని" అంటుంది. ఆర్ద్రంగా.

"శంకరాభరణం పై షడ్జమంలో స్వరం దెబ్బతింది" సిగ్గుపడదు. తన లోపాన్ని అతను కనిపెట్టగలిగినందుకు గర్వపడుతుంది. వాళ్ళిద్దరి మనస్సులూ మాట్లాడుకొనే భాష అది. ఆ భాష పార్వతికి అత్యంత ప్రీతి ప్రదమయింది. బీచిలో ఒడిలో ఆమె తలపెట్టుకొని "ఏదీ నా కోసం – ఆ పాట –" అంటే పాడడానికి భయపడుతుంది. గొంతు బాగులేదని మొరాయిస్తుంది. చెక్కిళ్ళు రాసి తల నిమిరి – ఆ పల్చటి పెదాల దగ్గర తన చెవి ఆనించి – ఆప్యాయంగా, రహస్యంగా పాడించుకు వింటాడు శంకరం.

శంకరాన్ని ఆనందపరచడానికి తనకి సంగీతం కలిసి వచ్చినందుకే సంగీతాన్ని గౌరవిస్తుంది పార్వతి. లేకపోతే ఈ సంగీతం ఏం చేసుకోను? ఆ మాట వింటే శేషయ్యగారికి కోపం.

ఆయన తన పేదరికాన్ని, జీవితంలో అపశృతుల్ని మేళవించి – సంగీతంలో ఒక ఆలవిడుపును ఎంచుకున్నారు. ఆయన గొంతులో మాధుర్యం తక్కువ. కాని పట్టుదల, స్థిరమైన ఏకాగ్రత, అహంకారం ఎక్కువ. సంగీతం మీదా, సాహిత్యం మీదా తిరగబడతారు శేషయ్యగారు. ఎప్పుడో చిన్నప్పుడు పార్వతి తల్లి చచ్చిపోతే – పార్వతి పొట్టి జడని పాయలు తీసి స్వయంగా జడ అల్లి, పరికిణీ కట్టి తన ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకుని సరిగమలు నేర్పారు. విసుక్కునే ఆ పసిపిల్ల హృదయానికి రాబోయే జీవితంలో ఎదురయ్యే అపశృతుల్ని ఎదుర్కొనే కవచాన్ని అప్పుడే సిద్ధం చేశారు.

"ఏమిటి నాన్నా ఈ గొడవ!"

"కాదమ్మా. సంగీతం కష్టాల్లో కన్నీరు తుడుస్తుందమ్మా. నేను పోయినా ఎవరు నీ మనస్సును గాయపరచినా అతుకు వేస్తుంది. నీకు మెత్తని చేదోడు అవుతుంది. స్నేహితుడిలాగా సరసన నిలిచి భుజం తడుతుంది" అని బుజ్జగించి సరళ స్వరాలు నేర్పారు. ఆమెది తల్లి గొంతు. తండ్రి కంఠంలో పొగరూ, తల్లి స్వభావంలోని మాధుర్యం ఆమె గొంతును పలికించాయి.

ఇన్నేళ్ళ తర్వాత–తన కళకి అపురూపమయిన ప్రేక్షకుడు లభించినట్లు శంకరాన్ని చూశాక పార్వతి తలపోసింది. స్వభావంలో, మనోధర్మంలో–అన్నిటా తన కంటే ఒక స్థాయి తక్కువ శంకరం. కాని తన హృదయం మాట్లాడే భాష అతనికి తెలుసు. తన అభిరుచి తెలుసు. తనకి పొగడ్తకంటె విమర్శ కావాలని తెలుసు. సంగీతం పార్వతికి దాసోహం చేస్తే – ఆమె శంకరానికి దాసోహం అంటుంది.

వయస్సులోని ఆవేశం, నాన్న ప్రోత్సాహం పెట్టుబడులుగా ఒక మైకంలో ఇదే కళామంటపంలో కచ్చేరీ చేస్తున్నప్పుడు, ఆమె పద్దెనిమిదో ఏట తారస పడ్డాడు శంకరం. ఆమె పాటకి సభాసదులంతా ముగ్ధులయి ఉత్రూతలూగి పోతుంటే – పరివారాన్ని క్షమించే మహారాజ్ఞిలాగ వారి మధ్య నుంచి నడిచిపోతున్న పార్వతి మొదటిసారిగా అతన్ని చూసింది.

దూరంగా స్తంభానాన్నుకొని నిలబడి సిగరెట్టు కాలుస్తున్నాడు. అతని నిర్లక్ష్యం ఆమెని ఆశ్చర్యపరచింది. అతని ముందు క్షణకాలం ఆగింది. ఒక సామ్రాజ్ఞాభినేత్రి ఒకానొక సామంతరాజుకి యిచ్చే అవకాశంలాంటిదది. శంకరం ఆమె వేపు తిరిగి – "పాట బాగుంది. కాని కంఠంలో గడుసుదనం లేదు" అన్నాడు. పార్వతి జీవితంలో విన్న మొదటి విమర్శ అది. నిర్ఘాంతపోయింది. విమర్శ ఆమెకి కొత్తగా, వింతగా కనిపించింది. విమర్శకుడు విలక్షణంగా కనిపించాడు. ఆ విలక్షణాన్ని 'ప్రేమ' అని అతి త్వరలో గుర్తు పెట్టుకుంది పార్వతి.

మరో కచ్చేరీకి పనికట్టుకు ఆహ్వానించింది శంకరాన్ని. చిరునవ్వుతో, తనని మెప్పించాలనే ఆమె తాపత్రయాన్ని మెచ్చుకున్నాడు. కాని పాటని కాదు. ఆమె అహంకారం రగిలింది. తన చుట్టూ కట్టుకొన్న అందమయిన కోట ఆ అహంకారం. అది తండ్రి వారసత్వం. దాన్ని ఛేదించిన మొదటి వ్యక్తి శంకరం. ఆ తర్వాత సభాసదుల హర్షధ్వానాలు ఆమెని ఆకర్షించడం మానేశాయి. తండ్రి ఆనందం తృప్తినివ్వడం మానేసింది. శంకరం మెప్పుదల కావాలి. తన బ్రహ్మర్షిత్వాన్ని అంగీకరించాల్సిన వశిష్టుడు శంకరం.

"ఎలా పాడాలో నువ్వు నేర్పవూ? రాగాలాపన అని చూపించవూ?" అని అతన్ని ప్రాధేయపడితే ఆమె అబలత్వానికి మురిసి – పెదాల నిండుగా ముద్దు పెట్టుకొనేవాడు శంకరం. ఆమెలాగా గొప్పగా పాడటం శంకరానికేం తెలుసు? – ఆమెలో నాలుగో వంతు ప్రతిభ అయినా అతనికి లేదు. విమర్శకుడు కళాకారుడు కాదు. శేషయ్యగారు మహర్షి. అంతటి హిమవంతుడిని పక్కన పెట్టుకుని మంచుముక్క కోసం అర్రుల జాచడం అభిరుచి దారిద్ర్యమని తెలుసుకొనేంత పెరగలేదు పార్వతి.

శేషయ్యగారికి ఈ ప్రేమ ఆలస్యంగా తెలిసింది. కూతురి పాటలో ఏకాగ్రత దెబ్బతింటోందని గ్రహించి కలవరపడి పోయాడు. మొదట కారణం అర్థం కాలేదు. కాని సభలో తప్పనిసరిగా కనిపించే ఆ ప్రేక్షకుడినుద్దేశించి కచ్చేరీ సాగుతోందని గ్రహించి కొస్త ఆందోళనపడ్డాడు. కలలో అపశృతి జీవితంలో పలకకుండా జాగ్రత్త పడడం ఎలాగో తెలీక రహస్యంగా మదనపడ్డాడు. అప్పటికే వాళ్ళ ప్రేమ శృతి మించింది.

ఆవేశం, పొంగులువారే ఉద్రేకం కళ నేర్పింది పార్వతికి. దానికి ఆనకట్ట కట్టడం జీవితం నేర్పలేదు. తండ్రి అడగలేక అడిగితే శంకరాన్ని పెళ్ళి చేసుకోడానికి నిశ్చయించుకున్నానంది. తండ్రి అడగలేక అడిగితే శంకరాన్ని పెళ్ళి చేసుకోడానికి నిశ్చయించుకున్నానంది. తండ్రి నిర్ఘాంత పోయాడు. సంప్రదాయం మీద తిరగబడడం తన స్వభావమే కదా? కాని హర్షించలేకపోయాడు. ఎందుకని? శంకరం పార్వతికి తను ఊహించిన భర్తకాదు.

జీవితం కళతో కలియబడింది. శంకరంతో గడిపే అవకాశం కోసం ఎన్నో కచ్చేరీలను అవలీలగా వదులుకుంది పార్వతి. అది త్యాగమని శంకరం భావించలేదు. భావించాలని ఆమె ఆశించలేదు. కాని శేషయ్యగారు ఏదో గొప్ప ఐశ్వర్యం చేతులు జారిపోతుతున్నట్టుగా చిత్రవధ అనుభవించారు. ఆయన కార్యవది. పరిస్థితిని అరికట్టే అవకాశం లేదని గ్రహించాక ఇక ఆలస్యం చెయ్యలేదు. శంకరం పూర్వాపరాలను విచారించి

యిద్దరికీ పెళ్ళిచేయాలని నిశ్చయించారు. పార్వతి ఆనందపడిపోయింది. ఈ విషయంలో శంకరాన్ని సంప్రదించవలసిన పనేలేదు కనక, అతనికి చెప్పనైనా చెప్పకుండా అతని వూరుకి బయలుదేరారు శేషయ్యగారు. అంతే. అతనికి అక్కడే మొదటిసారిగా గుండెపోటు వచ్చింది. నిలువునా కూలిపోయారు. శంకరానికి పెళ్ళయి అయిదేళ్ళయింది. ఇద్దరు పిల్లలు. స్ట్రెచర్‌లో ఇంటికి తిరిగి వచ్చిన తండ్రిని చూశాక, దానికి కారణం విన్నాక పార్వతికి కన్నీళ్ళు రాలేదు. ఆర్ద్రత కళది. స్వభావానికి కాదు. కళ్ళు నిప్పులు కక్కాయి. హఠాత్తుగా మనస్సును ఖాళీ చేసుకోవడం ఎలాగో తెలియలేదు. కసిగా శంకరాన్ని ఆలోచనల్లోంచి బయటికి గెంటడానికి చిత్రవధని అనుభవించింది. అది ఆమెకి కష్టం కాదు. ఆమె వ్యక్తిత్వంలో 'నేను' అనే ఆలోచన గొప్పది. బలమైనది కళ. ఆమెకి సాధుత్వాన్ని ఇవ్వలేదు. క్రూరంగా తన మీద తనే ఆంక్షల్ని విధించుకొంది. తనని తనే శిక్షించుకొంది. ఆమెలో ప్రేమించే భాగాన్ని క్రమబద్ధంగా చంపడం ప్రారంభించింది. అసాధ్యమనిపించలేదు. కసిగా కచ్చేరీలు చేసింది. ఈసారి గానంలో తన్మయత్వం లేదు. కేవలం 'పరారి' ఉంది. పాట తనకి చెప్పలేని ఒక బాధనుంచి పారిపోవడానికి ఆధారం. ఇదివరకులాగా ప్రేక్షకులు తన్మయులు కావడం లేదు. ఇదివరకటి కళా స్వరూపం వాళ్ళముందు సాక్షాత్కరించడం లేదు. ఇది కేవలం ఆవేశం. ఇందులో హృదయం లేదు. ఇది అలరించే గానం కాదు. రగిలే అగ్నిపర్వతం. ఆమె ప్రతిభకి ఆశ్చర్యపడ్డారు. కాని ఆనందపడలేక పోయారు. అయితే ఆవిడ లక్ష్యం ఎప్పుడూ వాళ్ళని ఆనందపరచడం కాదు. ఇప్పుడు ఆ లక్ష్యం గురితప్పింది. అంతే.

ఒక సంవత్సరం గడిచింది. శేషయ్యగారు కోలుకొన్నారు. కూతురి గానంలో మార్పు ఆయనకి అర్థమయింది. కాని యిప్పుడు ఆయన చేయగల్గింది ఏమీ లేదు. వేదిక మీద కూర్చుని తనని దహించుకునే ఆ ప్రక్రియను నిస్సహాయంగా గమనించేవారు. రేకులు విచ్చి పువ్వులు పూసూ అందమయిన వృక్షం యిప్పుడు ఒడిలి వాడిపోయే ప్రయత్నాన్ని ప్రయత్నపూర్వకంగా సాగిస్తోంది. ఆమెలో రాజసం కూడా తన స్వభావమే. అది గుర్తు పట్టారు. విషాదకరమయిన చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నారు. గంభీరంగా అర్థం చేసుకుని పరిస్థితిని అంగీకరించారు. ఒక గొప్ప విద్వాంసురాలు వేదికమీద క్రమంగా జీర్ణమయ్యే కార్యకలాపాన్ని గమనించడం అలవాటు చేసుకున్నారు.

ఈ సమయంలోనే ఆమె జీవితం మరో మలుపు తిరిగింది.

ఇదివరకు వేదికమీద కూర్చున్నపుడు ఆమెకు ఒక్కరే – కాదు ఇద్దరే కళ్ళముందు కదిలేవారు. ఒకరు శంకరం, రెండు తండ్రి. ఇప్పుడు మొదటిసారిగా ప్రేక్షకులు ఆమె దృష్టిలో పడడం ప్రారంభించారు. ఏకాగ్రత చెదరడానికి అది గుర్తు. కళామంటపంలో ఆమె కచ్చేరీలలో తరుచు ఒక వ్యక్తి ఎక్కడో ఒక మూలని ద్వారం దగ్గరగా కూర్చుని కళ్ళు మూసుకుని కచ్చేరీ అంతా వినడం గమనించింది. మొదట అతన్ని అంతగా పట్టించుకోలేదు. అతను అతి సామాన్యమయిన మనిషి. పదిమందిలో ఒకడు. ఏ చైతన్యం లేకుండా నిర్లిప్తంగా

కచ్చేరీ వినేవాడు. ఆమె పాటకి కనీసం చలించనయినా చలించినట్టు కనిపించేవాడు కాదు (దానికి కారణం అతని అజ్ఞానమని ఆలశ్యంగా గుర్తుపట్టింది పార్వతి. శంకరం నిశ్చలంగా ఉండడానికి తన అభిరుచి దాకా రాని అతని విద్వత్తు అయితే సూర్యారావు నిశ్చలతకి కారణం అభిరుచి ఆ అర్థం తెలీకపోవడం) ఒక రోజు పనికట్టుకొని అతన్ని పలకరించింది.

"నా పాటంటే మీకిష్టమా?"

ఏదో తప్పు చేసినవాడిలాగ సిగ్గుపడుతూ నవ్వాడు.

"నా ప్రతీ కచ్చేరీకి వస్తుంటారా!"

తలూపాడు. ఇక్కడా 'నా' ఉంది. సమాధానం ఆమెకు తృప్తినిచ్చింది. శంకరంలో ఉన్న తిరుగుబాటు అతనిలో లేకపోవడం అందంగా కనిపించింది. అతనికో వ్యక్తిత్వం అంటూలేదు. ఎదుటి వ్యక్తిని కూడా ఒరుసుకొని ముంచెత్తే వ్యక్తిత్వం ఆమెది. అతని ముందు తన వ్యక్తిత్వానిది పై చెయ్యి. తన అహంకారానికి రాణింపు – దానికి 'ప్రేమ' అని గుర్తు పెట్టుకుంది. కాని ఈ సారి శంకరం విషయంలో చేసిన పొరపాటు చెయ్యలేదు. రెండోసారి చేసిన దిద్దుకోలేని పొరపాటు అది. ఏమిటి? మనిషిని అర్థం చేసుకోవడం! అదే పొరపాటని ఆమె గ్రహించేసరికి వేళ మించిపోయింది. సూర్యారావుని పెళ్ళి చేసుకొంటానని తండ్రితో చెప్పినప్పుడు శేషయ్యగారు మొదట నిర్ఘాంతపోయారు. సూర్యారావుని చూసి మరీ నిర్ఘాంతపోయారు. ఏవిధంగా చూసినా ఆమెకూ అతనికీ పోలికలేదు. ఇద్దరి మధ్యా యోజనాల దూరం. ఆ విషయాన్ని అతను సులువుగానే గ్రహించారు. కాని పార్వతి పాతగాయానికి చికిత్స కావాలి. శేషయ్యగారికి ఆమెకి కొత్తగాయం తగలకుండా రక్షణ కావాలి.

"నీకు పెళ్ళయిందా?" అర్థంలేని ప్రశ్న వేశారు. ఫక్కున నవ్వాడు సూర్యారావు. లేదన్నాడు.

పెళ్ళి జరిగిపోయింది. ప్రేమకి – అందులోనూ పెళ్ళికి – ఇది సహజమయిన ప్రాతిపదిక కాదు. ఈ పెళ్ళి ఒక పరారి. దేని నుంచి? ఒక ప్రేమ వైఫల్యం నుంచి. విముక్తి – దేనినుంచి? మరొక ప్రేమ తాకిడినుంచి. పెళ్ళి అతిసామాన్యంగా జరిగింది. పార్వతి వంటి కళా సరస్వతి వివాహం ఎంతో వైభవోపేతంగా జరగాలని శేషయ్యగారి కల. కాని ఈ పెళ్ళి ఒక రాజీ. అది అతనికీ తెలుసు. ఆమె ఎవరి మీదో కసి తీర్చుకోవాలి. కాని ఆమె కసి తీర్చుకొన్నదని గ్రహించే వ్యక్తి ఎప్పుడో ఆమె జీవితం నుంచి మాయమయ్యాడు. ఇక యిప్పుడెందుకీ ప్రయత్నం? ఇది అర్థం లేని కసి – ఆ విషయాన్ని ఆమె అర్థం చేసుకోలేదు.

కాని పెళ్ళయ్యాక చాలా విషయాలు ఆమెకి అర్థమయాయి. అతను తన సంగీతాన్ని వినడానికి కళామంటపానికి రావడం లేదు. అతను కళామంటపంలో గుమాస్తా. కచ్చేరీ అయ్యేవరకు అక్కడ ఉండడం అతని విధి. అతని బాధ్యత. అతని లక్ష్యం కళకాదు. పొట్టపోసుకోవడం. కళామంటపంలో కాక, రైల్వే షెడ్డులో ఉద్యోగం దొరికితే అక్కడే ఉద్యోగం చేసేవాడు. అంతవరకు అయితే ఫరవాలేదు. మొదటినుంచీ కళాకారుల మధ్య

ఉంటూ, వాళ్ళు తన ఉనికినే పట్టించుకోకుండా తనని ఒక పురుగులాగ పరిగణించడం చూశాడు. అందుకనే అతనికి పాటన్నా, ఆ మనుషులన్నా ఒక ఏహ్యత, కోపం ఏర్పడింది. మరి పార్వతిని ఎందుకు పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. తనదంటూ ఒక అభిప్రాయం లేక, పెళ్ళి చేసుకోవాలి కనక. తనంతట తనే చేసుకొంటాననంది కనక.

పార్వతి పెళ్ళయ్యాక తగిలిన మొదటి షాక్—సంగీతమంటే అతనికి ఏమాత్రం తెలియకపోగా, ఒక విధమయిన విరక్తి చికాకు ఉన్నదనీ, ఆమె జీవితంలో ఒక అమూల్యమయిన వ్యక్తిత్వానికి పొంతన లేదని శంకరానికీ తనకీ ఒద్దికంగా కలిసివచ్చే 'భాష', వారిద్దరినీ దగ్గర చేసిన 'భాష' (దానిపేరు సంగీతం) ఇప్పుడు వ్యర్థమయింది. ఆ వ్యక్తిత్వం మూగపోయింది. 'భాష'కి కాగా బద్ధశత్రువు. దాని పోషకుడయ్యాడు.

పార్వతి ఇంట్లో సాధన చేస్తే అతనికి తేళ్ళూ, జెర్రులూ పాకినట్టుండేది. విసుగూ, కోపం వచ్చేది. అక్కడ కళామంటపంలో విద్వాంసులు పాడడం వాళ్ళ హక్కు. ఇక్కడ ఈ విద్వాంసురాలు పాట ఆపగలగడం తనకి ఉన్న అధికారం. అతని మనస్సులోని కసినంతా ఆమె పాటని అసహ్యించుకోడం ద్వారా తీర్చుకోగలిగాడు.

"ఎందుకాపాట? నలుగురి ముందూ కూర్చుని పాడడం నాకు నచ్చదు. ఆ గాడిదలని ఆనందపరచడానికి నువ్వెందుకు శ్రమపడాలి?"—

"మరి ఆదాయం?"

"నేను సంపాదిస్తాను"

"గుమస్తాగా పనిచేశా?"

చెంప చెళ్ళుమనేది. పార్వతి జీవితంలో అది సరిదిద్దలేని అపశ్రుతి. ఇది ఎవరికీ— కేవలం శేషయ్యగారికీ చెప్పుకొనేది కాదు. కారణం—సంసార జీవితం గుంభనంగా ఉండాలన్న తాపత్రయం కాదు. తన ఓటమిని ఎవరూ గుర్తుపట్టకూడదన్న అహంకారమే. జీవితంలో ప్రతీదశలోనూ ఎదురయ్యే ప్రతీ కష్టానికీ, నష్టానికీ ఒక్క అహంకారమే కొత్త అన్వయాన్ని ఇవ్వగలదు. అది 'ఆత్మవంచన' అని అర్థం చేసుకోలేని తృప్తినీ అదే ఇవ్వగలదు.

భర్త చేతుల్లో జరిగే అవమానాలను ఎవరికీ చెప్పుకోకూడదు. అది భార్య ధర్మం. 'అహంకారం' అందించే కారణం. తన ఓటమి ఎవరికీ అర్థం కాకూడదు.

భర్త ద్వారా గుర్తింపు లేకపోయినా భార్యగా తన కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించాలి.

అది పాతివ్రత్యం. కారణం తను వీగిపోవడం, తన అహంకారాన్నే దెబ్బతీస్తుంది కనుక.

అతని అభిరుచి మేరకు అవసరమయితే సంగీతాన్నీ, పదిమందిలో కీర్తి ప్రతిష్టల్నీ అన్నిటినీ వదులుకోవాలి. అది భార్యలో విచక్షణ. ఈ నిస్సహాయమైన ఒదుగుబాటుకి తను 'త్యాగం' అని గుర్తు పెట్టుకొంది.

తనకి నచ్చని విషయాల మీదా, తను జీవితంలో అసహ్యించుకొనే విషయాల మీదా తిరగబడి సూర్యారావు తృప్తిపడితే, అతనికి యిష్టంలేని అరలన్నీ క్రమక్రమంగా మూసివేసి ఆమె తృప్తి పడింది. ఇద్దరూ రెండు విధాలుగా ఒకరినొకరు నాశనం చేసుకోడం ఇద్దరూ గుర్తుపట్టలేదు. అదీ వాళ్ళ అదృష్టం.

* * * * *

సూర్యారావు అనాధ శరణాలయంలో పెరిగాడు. తల్లి అతన్ని చిన్నతనంలోనే అక్కడ వదిలిపోయింది. ఎందుకో అతనికి తెలీదు. ఎప్పుడూ అతను తల్లిని చూడలేదు. అనాధ శరణాలయంలో అతనికి ప్రత్యేకమయిన ఆదరణ ఏనాడూ లభించలేదు. ప్రతీరోజూ అతనికి రెండుపూటలా భోజనం కావాలంటే అక్కడ అధికారులు చెప్పిన మాటల్లా వినాలి. అణకువగా పని చెయ్యాలి. కోపం తెచ్చుకొనే హక్కులేదు. ఉంటే రోజు గడవదు గనక. ఇప్పుడు తన చెప్పుచేతల్లో ఉన్న వ్యక్తి దొరికింది. చిన్నతనం నుంచీ తనని సాధించే ప్రపంచం పట్ల కోపం తగ్గలేదు. తనకి వేళకి అన్నం పెట్టకుండా వాళ్ళు బాధ పెట్టిన సందర్భాలు కోకొల్లలు. పెళ్ళాం మీద కోపం వచ్చినపుడు, వేళకి అన్నం తినకుండా, ఆమెని తిననివ్వకుండా ఆపుజేయడంలో తనకొక తృప్తి. తను పడిన బాధ, మరొకరు పడేట్టు చేసే అందమయిన అవకాశం పెళ్ళి అని గుర్తు పట్టాడు సూర్యారావు. క్రమబద్ధంగా, ఆ బాధను ఆమెకు పంచిపెట్టాడు.

పార్వతికి మల్లెపూలంటే మహాప్రీతి. కచ్చేరీకి బయలుదేరేముందు శేషయ్యగారు పనికట్టుకొని తలనిండా పెట్టుకోవడానికి పువ్వులు కొనితెచ్చి కూతురికిచ్చేవారు. పెళ్ళయ్యాక జీవితంలో భర్తను కోరిన మొదటి కోరిక.

"ఏమండీ – మల్లెపువ్వులు కొనుక్కొనేదా?"

"వద్దు"

"ఎందుకు?" కారణం ఏం చెప్పాలో అతనికి మాత్రం ఏం తెలుసు? వద్దు అనడం ఆమెని బాధ పెడ్తుందని తెలుసు. అది అతని విజయం.

"పువ్వులు వాడిపోయి ఇంటినిండా పడతాయి. రాత్రి పక్కంతా ఖరాబవుతుంది" నవ్వుకొంది పార్వతి.

"పాట పాడుకొనేదా?"

"ఎందుకు?" ఒక గొప్ప విద్వాంసురాలి నోరుమూయించగలిగాను. రెండోవిజయం.

"పాట రోజు గడవని వాళ్ళ వృత్తి. నీకేం అవసరం"

కంట తడి పెట్టుకొంది పార్వతి.

"సినిమాకి వెళ్దామా?"

"వద్దు"

ఎందుకు? - భార్య కోరింది గనుక.

"ఆ సినిమాలు నాకర్థం కావు. చికాకు"

అర్థం చేసుకుంది పార్వతి. భర్త ఇన్‌ఫీరియారిటీ కాంప్లెక్స్‌ని.

భర్త కథలు రాస్తాడని ఒక రోజు అతని పెట్టె సర్దుతుండగా అర్థమయింది పార్వతికి. పొరపాటు, కథలు రాస్తాడని కాదు-కథ ఒకే ఒకటి రాశాడని-ప్రతి వ్యక్తి జీవితంలోనూ ఒక కథ ఉంటుంది. సూర్యారావుకు ఒకటి ఉంది. తల్లి ఆదరణకి దూరమయి, ప్రేమ పంచలేని వ్యక్తుల దయాధర్మం మీద పదిహేను సంవత్సరాలు నికృష్టంగా గడిపిన కథ. తన చుట్టూ ఉన్న సమాజం క్రూరత్వం మీద తన కోపాన్ని, అసహ్యాన్ని ప్రకటించే కథ. అది విచక్షణతో రాసింది కాదు. తనకు జరిగిన అవమానాల తోరణం. కారణాలు శోధించి రాసింది కాదు. ఆ రోజుల్లో తన కోపం వెళ్ళగక్కడానికి చేసిన ప్రయత్నం. ఆ కథ బహుశా ఎవరూ చదివి ఉండకపోవచ్చు-పార్వతి తప్ప. తెల్లకాగితాలు ఎరుపయి, మాసి అంచులు చిరిగి ఉన్నాయి. ఆ కథకాక తెల్లకాగితాలు గుచ్చిన అట్టకూడా ఉంది. కాగితాలు ఎరుపెక్కాయి.

"మీరు కథలు రాస్తారా?" అని పార్వతి అడిగితే, మొదట సూర్యారావే ఆశ్చర్య పోయాడు. "మళ్ళీ రాయలేదేం?" - కారణం ఏం చెప్పాలో సూర్యారావుకే తెలియలేదు. తరువాత గడిపిన జీవితంలో కథ లేదు గనుక.

శరీర వాంఛ, కోరిక మీద పార్వతికి విచిత్రమయిన అభిప్రాయాలున్నాయి. అవి ఆలోచించడానికయినా అర్హతలేని అతిచిన్న విషయాలని. ఈ అభిప్రాయం గంభీరమయిన కళని సాధన చేసిన ఓ కళాజీవి బలహీనమయిన గొంతు. ఆ కళసత్త్వ ప్రధానం. కాని తండ్రి నుంచి పుణికి పుచ్చుకొన్న అహంకారం రజోగుణం. బలహీనమయిన ఈ సత్యాన్ని ఛేధించిపోతే ఏ మనిషిలోనయినా అతి సులువుగా రెచ్చే పశు ప్రవృత్తి ఆమెలో అతిసులువుగా రగుల్కొంటుంది. ఆ ప్రవృత్తికి బంధువయిన 'అహంకారం' ఆమె కొంగు బంగారం కనక. సూర్యారావుకి ఆ ప్రయత్నమే అనవసరం. అతని కాంప్లెక్సుకి మరొక రూపమే పశుప్రవృత్తి. అందుకని ఆమె గర్భవతి కావడానికి అట్టేకాలం పట్టలేదు. అప్పటికి ఒక గొప్ప గాయకురాలు పూర్తిగా సమాధి అయింది. ఒక అసమర్థుడి భార్యగా, కనిపించని వ్యక్తిమీద కసి తీర్చుకున్న తృప్తి ఎదురయ్యే అనర్థాలను అంగీకరించని ఒక మొండితనంతో బతికే వ్యక్తిగా మాత్రమే మిగిలింది.

శేషయ్యగారు జీవచ్ఛవం అయ్యారు. కూతురులో కళాకారిణి భవిష్యత్తుకి ఏనాడో ఆశలు వదులుకున్నారు. తల్లి కాబోతోందని విని ఒక నిరాశాజనకమయిన జీవితానికి అది 'బోనస్' అనుకొని ఆనందించారు.

పార్వతికి ఇది కొత్త పాత్ర. గడుస్తున్న జీవితంలో ఆనందం కనిపించక పోయేసరికి మొలకెత్తే జీవిపట్ల ఆశ పెరిగింది. తల్లిపాత్ర నిండుగా, నిలకడగా కనిపించింది.

ఈ రోజుల్లోనే మళ్ళీ తారసపడ్డాడు శంకరం. ఇప్పుడాడు ఈ ఊళ్ళోనే ఉంటున్నాడు. పెళ్ళాన్ని, పిల్లల్ని తీసుకుని పట్నం వచ్చాడు. రామకృష్ణా బీచిలో

దూరంగా, ఒంటరిగా కూర్చున్న ఆమెను చూశాడు. దగ్గరికి వచ్చి కూర్చున్నాడు. అతన్ని చూసి తుళ్ళి పడింది పార్వతి. తన జీవితానికి సజీవమయిన సమీక్షలా కనిపించాడు. ఇప్పుడు బాగా వొళ్ళు చేశాడు. ఇదివరకటి కంటే నిండుగా, సుఖంగా కనిపించాడు.

ఇద్దరూ చాలాసేపు మౌనంగా ఉండిపోయారు.

"పెళ్ళి చేసుకొన్నావటగా?"

"ఊఁ"

"సుఖంగా ఉన్నావా?"

ప్రశ్న వెక్కిరింతలాగ వినిపించింది పార్వతికి. అతను ఉద్దేశించని పరిహాసం ఆమెకి వినిపించింది. కోపం వచ్చింది. కోపానికి కారణం అతని ప్రశ్నకాదని–తనకి తెలిసిన నిజమని ఆమెకి అర్థం కాలేదు.

"ఉండక? నీకోసం కలవరిస్తూ ఆత్మహత్య చేసుకుంటాననుకొన్నావా? – నేను తల్లి కాబోతున్నాను"

తల్లికావడం సుఖానికి నిదర్శనం కానక్కరలేదు. సుఖానికి అది చాలా బలహీనమయిన గుర్తు.

"మరి నీతో ఆయన రాలేదేం?"

కొట్టొచ్చినట్లు తన ఆత్మవంచన దొరికిపోయింది.

"ఆయనకి పని ఉంది"

"తల్లి కాబోతున్న భార్యతో ఒక సాయంకాలం బీచిలో గడపలేనంత గొప్ప పనా? ఏం చేస్తారు మీ ఆయన?"

చెప్పలేదు. చెప్పలేకపోయింది. దేశాన్ని ఊపి ఉర్రూతలూగించే గొప్ప కళాకారిణి భర్త ఏం చేయాలి? గుమస్తా ఉద్యోగం మాత్రం కాదు.

"నాకు నచ్చిన పాట ఒక్కసారి పాడుతావా?"

పార్వతి అహంకారపు పొర పూర్తిగా విచ్ఛిన్నమయిపోయింది. కళ్ళలో నీళ్ళు ఉబికి వచ్చాయి. ఈ కోరిక, ఈ లాలనతో అడిగే మాట – ఒక్కసారి కూడా తన భర్త అనలేదు. శంకరానికి పెళ్ళయితేనేం? పిల్లలుంటేనేం? ఈ 'భాష' ఏమయిపోయింది? – ఈ 'ప్లేన్‌'లో బతికి ఎన్నాళ్ళయింది?

శంకరం ఆమెని అర్థం చేసుకోగలడు. "సారీ పార్వతీ. నువ్వు పాడలేవని తెలుసు. నిన్ను ఆరోజుల్లో మోసం చెయ్యాలనుకోలేదని చెప్పే అవకాశం రాలేదు. సంసారం, పిల్లలు– వీటికి మించిన ఆకర్షణ ఏదో మనల్ని ఆ రోజుల్లో కలిపింది. నీకు కావలసింది నేను యివ్వగలిగానన్న తృప్తి నన్ను అన్నీ మరిపించింది. నువ్వు ఆనందంగా లేవని నాకు తెలుసు.

ఉండలేవని తెలుసు. కాని అది నీ అంతట నువ్వు కోరుకున్న జీవితం. దాని నుంచి విముక్తి లేదు. వస్తా."

వెళ్ళి పోయాడు.

మనసంతా కలిచివేసినట్టయింది పార్వతికి. ఎవరో చెయ్యెత్తి తన పక్కవేలు చూపించి వెక్కిరించనట్టనిపించింది. 'ఇప్పుడు నేనేం చెయ్యాలి?'

శంకరం ఆమెని కలుసుకున్న విషయం సూర్యారావుకి ఎవరో చెప్పారు. దూరంగా కూర్చున తల్లీ పిల్లలూ అతని సంసారమని ఆ చెప్పినవాళ్ళు గుర్తుపట్టలేక పోయారు. బీచిలో మరొక గుంపు అది. శంకరం, పార్వతి మాట్లాడుకోవడమే చూశారు. ఆ రాత్రి మొదటిసారిగా సూర్యారావు పార్వతిని చావగొట్టాడు.

పార్వతికి ఏడుపు రాలేదు. కోపం వచ్చింది. అతని బనీను చింపింది. జుత్తు పీకింది. రక్కింది.

"నువ్వు పనికిమాలిన వాడివి. పిరికివాడివి. నన్ను ఓ ఆటబొమ్మని చేశావు. యూ ఫూల్! నేనేమయినా కావచ్చు. కనీసం నా శీలాన్ని నా అహంకారం కోసమయినా కాపాడుకొంటానని తెలీని మూర్ఖుడివి" అని కేకలు వేసింది. సూర్యారావుకి ఇది అర్థం కాని భాష. మరీ రెచ్చిపోయాడు. ఆ చిన్న గదిలో ఆమె శరీరంతో ఫుట్‌బాల్ ఆడాడు. కడుపులో జీవం ఆధారం తెగి విలవలలాడింది. క్రోధంతో, నిస్సహాయతతో కుంచుకపోయింది పార్వతి. ఆ దెబ్బలు ఆమెను ఓదారుస్తున్నట్టున్నాయి.

'కొట్టు-కొట్టు-నాకేదో ఉపశమనం కావాలి. నన్ను నేను హింసించుకోవాలి. థ్యాంక్యూ" అంటూ పకాలున నవ్వింది. అది ఆమె తిరుగుబాటుగా అర్థం చేసుకున్నాడు. కొట్టి కొట్టి అలిసిపోయి అటుతిరిగి పడుకొని నిద్రపోయాడు.

పార్వతికి జ్వరం వచ్చింది. శేషయ్యగారు వచ్చి బిడ్డని యింటికి తీసుకెళ్ళాడు. కళకళలాడుతూ, నిత్య నూతనంగా ఉండే కూతురు యివాళ నీరసంగా, నిస్తేజంగా కనిపిస్తుంటే గుండె తరుక్కుపోయింది.

"ఏమిటమ్మా యిది? – నేను చూసేది నా బిడ్డనేనా? – నువ్వు నా పార్వతివేనా?" అన్న తండ్రి వొడిలో తలదూర్చి భోరుమంది పార్వతి.

"నన్ను నీ అంత విద్వాంసురాల్ని చేద్దామనుకొన్నావు. కాని నీ స్వభావం ఎందుకు అలవాటు చేశావు నాన్నా?" అంది. కాని అది చెప్తే వచ్చేదికాదు. జన్మతః అబ్బింది. మార్పుకి ప్రయత్నం కావాలి. ఆ ప్రయత్నం చెయ్యలేదు. చెయ్యడం అనవసరం అనుకొంది. తండ్రిలో మహనీయతనే చూసింది ఆమె. ఆయన వ్యక్తిత్వంలో ఉండే మూర్ఖత్వం కూడా ఆయన మహనీయతలో ఒక భాగం అనుకొంది. అంతే.

ధూళిపట్టి మూలపడిన తంబూరాని చూసి ఆమెకి కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి. దులిపి శుభ్రం చేసి మీటబోయింది. తీగలు తెగాయి. శేషయ్యగారు సరిచేసి యిచ్చారు. గొంతు పెగలలేదు. ఇదివరకటి మాధుర్యం ఏమయిందో! నిస్పృహగా పక్కన పెట్టేసింది. సంవత్సరాల

తరబడి – ఆ తండ్రీ కూతుళ్ళిద్దరూ గొంతులు కలిపి పాడేవారు. ఇద్దరూ ఒకరినొకరు క్షుణ్ణంగా అర్థం చేసుకునే భాష అది.

"ఏం అమ్మా, పాడాలని ఉందా?" అని లాలనగా అడిగారు శేషయ్యగారు.

"లేదు నాన్నా-" అంది.

నెలలు నిండిన ఆ కూతురి తలను వొడిలో పెట్టుకు నిమురుతూ –

"గుర్తుందా అమ్మా.. సంగీతం నేస్తమవుతుందనే వాడివి. ఆ సందర్భం యిదే. రా. నేను తంబూరా మీటుతాను. పాడు. ఏదీ ఆభేరి"

"పై షడ్జమందాకా గొంతు పోదు నాన్నా"

శేషయ్యగారికి కళ్ళనీళ్ళు వచ్చాయి. "జగమేలే పరమాత్మా" అంటూంటే సభలో 'ముసిరి'ని మరిపించగల ఆ గొంతు ఏమయింది?

"ఫరవాలేదు తల్లీ. ఎంతవరకు వెళ్తే అక్కడే ఆగుదువుగాని"

పసిబిడ్డగా తండ్రి వొడిలో విప్పిన ఆ గొంతు మళ్ళీ సవరించబోయింది. కాని పసితనానికి యిప్పటికీ మధ్య పది జీవితాల దుఃఖం ఉంది. గొంతు పగిలింది. ఆ అపశృతి ఏమిటో యిద్దరికీ తెలుసు.

అర్ధరాత్రిదాకా అపశృతులు పలికించి, అలసిపోయాక "యింక పడుకో తల్లీ" అన్నారు శేషయ్యగారు.

తెల్లవారుజామున అర్థాంతరంగా నొప్పులు ప్రారంభమయాయి. ఆస్పత్రికి ఆమెను మోసుకెళ్ళారు. తెల్లవారేసరికి ఈ లోకంలోకి రావడానికి అవకాశం కోల్పోయిన ఓ మాంసపు ముద్దని బయటకు తీశారు డాక్టర్లు. అది పార్వతి గుండెల మీద ఆఖరి గాయం.

పార్వతి ఆస్పత్రి నుంచి యింటికి రావడానికి పది రోజులు పట్టింది. కాని పదోరోజునే రెండోసారి గుండెపోటు వచ్చింది శేషయ్యగారికి. ఆ గుండెపోటు ఆయనకి తెలుసు. గుండెకీ తెలుసు. ఆ రాత్రే శేషయ్యగారి జీవితం నిలిచిపోయింది.

తనకి ఊతకర్రగా నిలిచిన ఒక ప్రాణమిత్రుడు – తండ్రి – దూరమయ్యాడు. భవిష్యత్తులో తను ఊతకర్ర కావాలనుకొన్న బిడ్డని దూరం చేసుకొంది. భర్త దగ్గరికి వచ్చేటప్పటికి పార్వతికి మెదడులో ఏదో అర దెబ్బతింది.

* * * *

పార్వతి యిప్పుడేం చేస్తోంది?

పిచ్చాసుపత్రిలో ఏకాంతమయిన గదిలో కూర్చుని కచ్చేరి చేస్తుంది. గొంతూ పగులుతుంది. రాగం సంచారం పూర్తికాదు. లయ ఉండదు. కాని అన్నిటికీ మించినది ఒకటి మాత్రం ఉంటుంది. స్వేచ్ఛ. మనస్సులో అపురూపమయిన మాధుర్యం ధ్వనిస్తుంది. ఆమెనిప్పుడు ఎవరూ కాదనరు. తను కోరుకున్న స్వర్గాన్ని నష్టపోయి, దాన్ని మళ్ళీ

పునరుద్ధరించుకోవాలన్న ఆతృతకి వైద్యులు పెట్టిన అందమైన పేరు–పిచ్చి. తననిప్పుడు ఎవరూ ఆపరు. ఎవరూ వద్దనరు. నాన్న వేసే తంబురా శృతి చెవులకి వినిపిస్తుంది. తన గొంతు తన మనస్సుకీ మధురాతి మధురంగా వినిపిస్తుంది. ఆ సంగీతం తనకి మనశ్శాంతి నిస్తుంది.

పిచ్చాసుపత్రిలో చేర్చిన రోజు రాత్రి పెట్టె తెరిచినప్పుడు తన తెల్లకాగితాల అట్ట చూసుకొన్నాడు సూర్యారావు. ఎరుపువారిన తెల్లకాగితాల నిండా అక్షరాలు రాసింది పార్వతి.

"ఐ హేట్ యూ, ఐ హేట్ యూ–ఐహేట్ యూ!"

భర్త అప్పుడప్పుడు తనని చూసిపోవడానికి వస్తూంటాడు. వచ్చినప్పుడల్లా మల్లెపువ్వులు తెస్తాడు. పార్వతికి నవ్వొస్తుంది. "ఎంత ఆలస్యంగా తెచ్చారు మల్లెపూలు. ఈ గదిలో మీరుండరు. వాడిపోయినా ఫరవాలేదు. ఈ పక్కమీద మీరు పడుకోరు. ఖరాబయినా యిబ్బంది లేదు"

భర్తని చూసినప్పుడు కసిగా పాటపాడుతుంది, అతనికి వినిపించేలాగ, అతని గుండె పగిలేలాగ.

"ఎలా ఉంది పాట" అంటుంది సవాలు చేసినట్టు.

"నువ్వు చాలా బాగా పాడతావు పార్వతీ" అంటూ పాట కొనసాగిస్తుంది పార్వతి.

తలవొంచుకుని వెనక్కి తిరుగుతాడు సూర్యారావు.

అతని తెల్లకాగితాల మీద ఎట్టకేలకు మరో కొత్తకథ అవతరించింది "ఐ హేట్‌యూ"

ఆమె మల్లెపూలకి పిచ్చాసుపత్రి గదిలో మెత్తటి పరమార్థం లభించింది.

అభేరి ఆమెకి ఇష్టమైన రాగం.

"ఖగరాజు గగనానికి యిలకు దూరం బనినాడో?"